Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Бишнинская основная общеобразовательная школа Зеленодольского муниципального района Республики Татарстан»

«Рассмотрено»

Руководитель ШМО гуманитарных предметов
__________ / З.Ю. Файзиева/

Протокол № 1
от « 29 » августа 2019 г.

«Согласовано»
Заместитель директора по УР
__________ /Г.Ю. Гарифуллина/
« 29 » августа 2019 г.

«Утверждено»
Директор школы
__________ /З.М. Сабирова/
Приказ № 76 от « 29 » августа 2019 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по родной (татарской) литературе

в 7 классе

Фатхуллиной Ильзили Илгизовны, учителя родного языка и родной литературы

Рассмотрено на заседании педагогического совета школы.
Протокол № 1 от « 29 » августа 2019 года

2019-2020 учебный год

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Рабочая программа учебного предмета **«Родная (татарская) литература» (далее Рабочая программа)** в 7 классе составлена в соответствии со следующими нормативно-правовыми документами:

1. Федеральным Законом «Об образовании в Российской Федерации» от 29 декабря 2012 г. № 273-ФЗ;
2. Федеральным государственным образовательным стандартом основного общего образования, утвержденным приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 17 декабря 2010 г. № 1897;
3. Приказом МО и Н РФ от 31.12.2015 № 1577 «О внесении изменений в Федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования, утвержденный приказом Министерства образовании и науки РФ от 17.12.2010 №1897»;
4. Основной образовательной программой основного общего образования МБОУ «Бишнинская основная общеобразовательная школа ЗМР РТ»;
5. Уставом МБОУ «Бишнинская основная общеобразовательная школа ЗМР РТ»;
6. Учебным планом МБОУ «Бишнинская основная общеобразовательная школа ЗМР РТ» на 2019-2020 учебный год;
7. Положением о структуре, порядке разработки и утверждения рабочих программ педагогов Муниципального бюджетного общеобразовательного учреждения «Бишнинская основная общеобразовательная школа Зеленодольского муниципального района Республики Татарстан».

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОГРАММЫ

Рабочая программа учебного предмета «Родная (татарская) литература» для общеобразовательных организаций с обучением на татарском языке (5-9 классы) ориентирована на воспитание и развитие качеств личности, отвечающих требованиям информационного общества, задачам построения российского гражданского общества на основе принципов толерантности, диалога культур и уважения многонационального, поликультурного и поликонфессионального состава; предусматривает ознакомление учащихся на уровне основного общего образования с лучшими произведениями татарской литературы, с творчеством отдельных писателей, усвоение методов разбора и анализа литературных произведений; предусматривает обучение пониманию новизны в творчестве отдельных выдающихся литераторов, умению формировать объективные выводы и отношение, а также обеспечивает сохранение психического и физического здоровья детей.

Обучение родной (татарской) литературе на уровне основного общего образования включает в себя формирование необходимых для понимания и интеллектуального осмысления литературного произведения и творчества писателя теоретических и творческих навыков, а также знакомство учащихся с информацией о национальной культуре татарского народа.

ОСНОВНЫЕ ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ ИЗУЧЕНИЯ РОДНОГО ЯЗЫКА В ОСНОВНОЙ ШКОЛЕ

• формирование духовно развитой личности, обладающей гуманистическим мировоззрением, национальным самосознанием и общероссийским гражданским сознанием, чувством патриотизма;

• развитие интеллектуальных и творческих способностей учащихся, необходимых для успешной социализации и самореализации личности;

• постижение учащимися вершинных произведений отечественной и мировой литературы, их чтение и анализ, основанный на понимании образной природы искусства слова, опирающийся на принципы единства художественной формы и содержания, связи искусства с жизнью, историзма;

• поэтапное, последовательное формирование умений читать, комментировать, анализировать и интерпретировать художественный текст;

• овладение возможными алгоритмами постижения смыслов, заложенных в художественном тексте (или любом другом речевом высказывании), и создание собственного текста, представление своих оценок и суждений по поводу прочитанного;

• овладение важнейшими общеучебными умениями и универсальными учебными действиями (формулировать цели деятельности, планировать ее, осуществлять библиографический поиск, находить и обрабатывать необходимую информацию из различных источников, включая Интернет и др.);

• использование опыта общения с произведениями художественной литературы в повседневной жизни и учебной деятельности, речевом самосовершенствовании.

ОПИСАНИЕ МЕСТА УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА

На изучение предмета «Родная (татарская) литература» отводится:

Класс	В неделю	Всего часов	Всего учебных недель
5 класс	2 часа	70 часов	35 недель
6 класс	2 часа	70 часов	35 недель
7 класс	2 часа	70 часов	35 недель
8 класс	2 часа	70 часов	35 недель
9 класс	2 часа	68 часов	34 недель

ПЛАНИРУЕМЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ ИЗУЧЕНИЯ УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА

Результатом освоения учебного курса по родной (татарской) литературе (5-9 классы) являются:

Личностными результатами выпускников основной школы, формируемыми при изучении предмета являются:

- воспитание российской гражданской идентичности: патриотизма, чувства гордости за свою Родину, прошлое и настоящее многонационального народа России; усвоение гуманистических, демократических и традиционных ценностей многонационального российского общества; воспитание чувства ответственности и долга перед Родиной;
- формирование ответственного отношения к учению, готовности и способности обучающихся к саморазвитию и самообразованию;
- формирование осознанного, уважительного и доброжелательного отношения к другому человеку, его мнению, мировоззрению, культуре, языку, вере, гражданской позиции, к истории, религии, языкам, ценностям народов России и народов мира;
- формирование коммуникативной компетентности со сверстниками, старшими и младшими в процессе образовательной, общественно полезной, учебно-исследовательской, творческой и других видов деятельности;
- использование для решения познавательных и коммуникативных задач различных источников информации (словари, энциклопедии, интернет-ресурсы и др.).

Метапредметные результаты изучения предмета в основной школе:

- умение понимать проблему, выдвигать гипотезу, структурировать материал, подбирать аргументы для подтверждения собственной позиции, выделять причинно-следственные связи в устных и письменных высказываниях, формулировать выводы;
- владение основами самоконтроля, самооценки, принятия решений и осуществления осознанного выбора в учебной и познавательной деятельности;
- смысловое чтение;
- умение организовывать учебное сотрудничество и совместную деятельность с учителем и сверстниками; работать индивидуально и в группе; находить общее решение и разрешать конфликты на основе согласования позиций и учёта интересов; формулировать, аргументировать и отстаивать своё мнение;
- умение осознанно использовать речевые средства в соответствии с задачей коммуникации, для выражения своих чувств, мыслей и потребностей; планирования и регуляции своей деятельности; владение устной и письменной речью; монологической контекстной речью;
- умение работать с разными источниками информации, находить ее, анализировать, использовать в самостоятельной деятельности.

Предметные результаты выпускников основной школы состоят в следующем:

1) в познавательной сфере:

- понимание ключевых проблем изученных произведений татарского фольклора и фольклора других народов;

• понимание связи литературных произведений с эпохой их написания, выявление заложенных в них вневременных, непреходящих нравственных ценностей и их современного звучания;

• умение анализировать литературное произведение: определять его принадлежность к одному из литературных родов и жанров; понимать и формулировать тему, идею, нравственный пафос литературного произведения, характеризовать его героев, сопоставлять героев одного или нескольких произведений;

• определение в произведении элементов сюжета, композиции, изобразительно-выразительных средств языка, понимание их роли в раскрытии идейно художественного содержания произведения (элементы филологического анализа);

• владение элементарной литературоведческой терминологией при анализе литературного произведения;

2) в ценностно-ориентационной сфере:

• приобщение к духовно-нравственным ценностям татарской литературы и культуры, сопоставление их с духовно-нравственными ценностями других народов;

• формулирование собственного отношения к произведениям татарской литературы, их оценка;

• собственная интерпретация (в отдельных случаях) изученных литературных произведений;

• понимание авторской позиции и свое отношение к ней;

3) в коммуникативной сфере:

• восприятие на слух литературных произведений разных жанров, осмысленное чтение и адекватное восприятие;

• умение пересказывать прозаические произведения или их отрывки с использованием образных средств русского языка и цитат из текста; отвечать на вопросы по прослушанному или прочитанному тексту; создавать устные монологические высказывания разного типа; уметь вести диалог;

• написание изложений и сочинений на темы, связанные с тематикой, проблематикой изученных произведений, классные и домашние творческие работы, рефераты на литературные и общекультурные темы;

4) в эстетической сфере:

• понимание образной природы литературы как явления словесного искусства; эстетическое восприятие произведений литературы; формирование эстетического вкуса;

• понимание русского слова в его эстетической функции, роли изобразительно-выразительных языковых средств в создании художественных образов литературных произведений.

ТРЕБОВАНИЯ К УРОВНЮ ПОДГОТОВКИ УЧАЩИХСЯ ПО КУРСУ «РОДНАЯ (ТАТАРСКАЯ) ЛИТЕРАТУРА»

Личностные универсальные учебные действия

Ученик научится:

- Понимать литературу как одну из национально-культурных ценностей русского народа.
- Уважительно относиться к родной литературе, испытывать гордость за неё.
- Оценивать свои и чужие поступки.
- Проявлять внимание, удивление, желание больше узнать.

Ученик получит возможность научиться:

- Понимать определяющую роль родной литературы в развитии интеллектуальных, творческих способностей и моральных качеств личности.
- Анализировать и характеризовать эмоциональные состояния и чувства окружающих, строить свои взаимоотношения с их учетом.

Регулятивные универсальные учебные действия

Ученик научится:

- Планированию пути достижения цели.
- Установлению целевых приоритетов.
- Оценивать уровень владения тем или иным учебным действием (отвечать на вопрос «что я не знаю и не умею?»).

Ученик получит возможность научиться:

- Учитывать условия выполнения учебной задачи.
- Выделять альтернативные способы достижения цели.
- Осуществлять итоговый контроль деятельности («что сделано») и пооперационный контроль («как выполнена каждая операция, входящая в состав учебного действия»).

Коммуникативные универсальные учебные действия

Ученик научится:

- Устанавливать и вырабатывать разные точки зрения.
- Аргументировать свою точку зрения.
- Задавать вопросы.
- Осуществлять контроль.
- Составлять план текста.

Ученик получит возможность научиться:

- Продуктивно разрешать конфликты на основе учёта интересов и позиций всех участников, поиска и оценки альтернативных способов разрешения конфликтов; договариваться и приходить к общему решению в совместной деятельности.
- Брать на себя инициативу в организации совместного действия (деловое лидерство).

Познавательные универсальные учебные действия

Ученик научится:

- пользоваться знаками, символами, таблицами, схемами, приведенными в учебной литературе; строить сообщение в устной форме;
- находить в материалах учебника ответ на заданный вопрос;
- ориентироваться на возможное разнообразие способов решения учебной задачи;
- анализировать изучаемые объекты с выделением существенных и несущественных признаков;
- анализировать объекты с выделением существенных и несущественных признаков (в коллективной организации деятельности);
- осуществлять синтез как составление целого из частей;
- проводить сравнение, классификацию изученных объектов по самостоятельно выделенным основаниям (критериям) при указании количества групп;
- устанавливать причинно-следственные связи в изучаемом круге явлений;
- проводить аналогии между изучаемым материалом и собственным опытом.

Ученик получит возможность научиться:

- выделять информацию из сообщений разных видов в соответствии с учебной задачей;
- осуществлять запись (фиксацию) указанной учителем информации об изучаемом языковом факте;
- проводить сравнение, сериацию и классификацию изученных объектов по самостоятельно выделенным основаниям (критериям) при указании и без указания количества групп;
- обобщать (выводить общее для целого ряда единичных объектов).

Предметные результаты обучения

Ученик научится:

- видеть черты русского национального характера в героях русских былин;
- учитывая жанрово-родовые признаки произведений устного народного творчества, выбирать фольклорные произведения для самостоятельного чтения;
- выразительно читать былины, соблюдая соответствующий интонационный рисунок устного рассказывания;
- пересказывать былины, чётко выделяя сюжетные линии, не пропуская значимых композиционных элементов, используя в своей речи характерные для былин художественные приёмы;
- осознанно воспринимать художественное произведение в единстве формы и содержания; адекватно понимать художественный текст и давать его смысловой анализ;
- воспринимать художественный текст как произведение искусства, послание автора читателю, современнику и потомку;
- определять для себя актуальную и перспективную цели чтения художественной литературы; выбирать произведения для самостоятельного чтения;
- анализировать и истолковывать произведения разной жанровой природы, аргументировано формулируя своё отношение к прочитанному;
- создавать собственный текст аналитического и интерпретирующего характера в различных форматах;

- сопоставлять произведение словесного искусства и его воплощение в других искусствах;

Ученик получит возможность научиться:

- рассказывать о самостоятельно прочитанной былине, обосновывая свой выбор;
- сочинять былину и/или придумывать сюжетные линии;
- сравнивая произведения героического эпоса разных народов (былину и сагу, былину и сказание), определять черты национального характера;
- выбирать произведения устного народного творчества разных народов для самостоятельного чтения, руководствуясь конкретными целевыми установками;
- устанавливать связи между фольклорными произведениями разных народов на уровне тематики, проблематики, образов (по принципу сходства и различия).
- выбирать путь анализа произведения, адекватный жанрово-родовой природе художественного текста;
- сопоставлять «чужие» тексты интерпретирующего характера, аргументировано оценивать их;
- оценивать интерпретацию художественного текста, созданную средствами других искусств.

СОДЕРЖАНИЕ УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА

Раздел 1. Литература как вид искусства.

Природа искусства. Место литературы среди других видов искусства. Своеобразие художественного отражения жизни в словесном искусстве. Художественная литература как одна из форм освоения мира, богатства и многообразия духовной жизни человека. Влияние литературы на формирование нравственного и эстетического чувства.

Раздел 2. Устное народное творчество

Устное народное творчество как достояние национальной, духовной культуры народа. Особенности произведений фольклора. Общечеловеческие ценности как важная составляющая фольклорных произведений. Система образов в произведениях устного народного творчества. Картина мира в фольклоре: представления о героизме, добре и зле, бытии и человеке, человеке и природе.

Основные жанры фольклора.

Сказки, виды сказок (волшебная сказка «Ак бүре» / «Белый волк»).

Песни, их классификация, особенности татарских народных песен (песня «Иске кара урман» / «Старый дремучий лес»).

Малые жанры фольклора: загадки, анекдоты, пословицы и поговорки. Оригинальный жанр татарского фольклора – баиты («Сак–Сок»).

Легенды и предания, их особенности (легенда «Зөһрә кыз» / «Девушка Зухра» и предание «Шәһәр ни өчен Казан дип аталган» / «Почему город назван Казанью»).

Мифы. Концепции о происхождении мифов. Классификация мифов. Татарские народные мифы («Алып кешеләр» / «Великаны»), «Җил иясе җил чыгара» / «Откуда появляется ветер»).

Характерные признаки жанра дастан. Краткое содержание, проблематика, основные герои и художественные особенности дастана «Идегей»**,** первая пол. XV в. («Идегәй» - в сокращенном виде).

Поэтика фольклорных произведений (фантастический или мифологический сюжет и реалистичность в деталях; использование таких художественных приемов как повтор, антиномичность, гипербола, литота, сравнение и др.). Созвучность и различия татарского народного устного творчества и фольклора других народов.

Влияние народного творчества на развитие литературы и литературного языка. Возникновение литературы, связь татарской литературы с фольклором и исламской мифологией (Ф. Амирхан «Ай өстендә Зөһрә кыз» / «Зухра на Луне»). Переход фольклорных жанров в литературу (Г. Рахим «Яз әкиятләре» / «Весенние сказки»). Фольклорная и литературная сказка (Г. Тукай «Шүрәле» / «Шурале»).

Раздел 3. Древняя, средневековая тюрко-татарская литература

Историко-литературные сведения о тюрках и предках татар. Древние тюркские государства, религиозные верования и письменность древних тюрков. Принятие ислама булгарами (922). Тюрко-татары в контексте «Восток и Запад». Этапы развития древней и средневековой тюрко-татарской литературы.

Фольклор и литература общетюркской эпохи как составная часть татарской литературы. Орхоно-Енисейские памятники, отражение в них истории, верований, особенностей художественного мышления древних тюрков.«Диване лөгат эт-төрк» / «Словарь тюркских наречий» Махмуда Кашгари – один из источников по изучению древнетюркского фольклора и письменной литературы. «Котадгу билиг» / «Благодатное знание» Юсуфа Баласагунлы – первая классическая поэма тюркских народов.

Булгаро-татарская литература (XII- первая пол.XIII вв.), поэма Кул Гали «Кыйссаи Йосыф» / «Сказание о Йусуфе» – гимн мудрости, красоте, величию чувств человека.

Татарская литература золотоордынского периода: творчество Кутба, Саифа Сараи, Хорезми. Религиозно-суфийское направление в тюрко-татарской литературе.

Общая характеристика татарской литературы периода Казанского ханства (Мухаммед Амин, Кулшариф, Умми Камал). Гуманистическая дидактика в творчестве поэта Мухаммедьяра («Нәсыйхәт» / «Назидание»).

Присоединение Казанского ханства к русскому государству (1552). Отражение кризисного состояния татарского общества в хикметах – философских изречениях М. Колый. Переходные явления от затянувшегося Средневековья к эпохе просвещения (К. Насыйри «Әбүгалисина» /«Абу Али Сина»).

Раздел 4. Татарская литература XIX века

Просветительское движение у татар. Просветительская деятельность Г. Курсави, И. Хальфина, К. Насыри, Ш. Марджани, Х. Фаизханова, И. Гаспринского и др.

Научная и литературная деятельность Каюма Насыри (1825-1902).

Становление реалистической поэзии в творчестве Г. Кандалый, Акмуллы и др. Становление татарской реалистической прозы. Концепция образованного, просвещенного человека, особенности его изображения (Муса Акъегет «Хисаметдин менла» / «Хисаметдин менла»). Появление в литературе новых видов и жанров европейского типа (роман З. Бигиева «Өлүф, яки Гүзәл кыз Хәдичә» / «Тысячи, или красавица Хадича» – в сокращенном виде). Актуальность таких тем как необходимость возрождения и развития татарского народа, судьба татарских женщин, ориентация на ведущие культуры, в особенности на русскую. Борьба между старым и новым как основной конфликт в произведениях.

Раздел 5. Татарская литература начала XX века

Приобщение татарской литературы в начале XX века к достижениям восточной, русской, европейской литературы, философии и культуры (Дардменд «Видагъ» / «Прощание»; Н. Думави «Яшь ана» / «Молодая мама»; М. Гафури «Нәсыйхәт» / «Назидание», «Сарыкны кем ашаган?» / «Кто съел овцу?»).

Габдулла Тукай (1886-1913) – выдающийся татарский поэт, лирик и сатирик, публицист и литературный критик. Утверждение идеалов национального возрождения («Милләтә» / «Нации»), воспевание родной земли («Пар ат» / «Пара лошадей», «Туган җиремә» / «Родной земле») в романтических стихах. Автобиографические записи «Исемдә калганнар» / «Оставшиеся в памяти».

Фатих Амирхан (1886-1926): нравственно-философские и литературно-эстетические искания («Хәят» / «Хаят», «Бер хәрабәдә» / «На развалинах…»).

Национальная проблематика как лейтмотив татарской литературы данного периода (С. Рамиев «Уку» / «Знание»).

Жизнь и творчество Гаяза Исхаки (1878–1954), комедия «Җан Баевич» / «Жан Баевич».

Шариф Камал (1884-1942) – основоположник жанра новеллы в татарской литературе. Показ трагизма будничной жизни («Буранда» / «В метель», «Акчарлаклар» / «Чайки» – в сокращенном виде).

Галиасгар Камал (1879-1973) – один из основоположников татарской реалистической драматургии. Особенности конфликта в пьесах Г. Камала («Беренче театр» /«Первый театр», «Банкрот»).

Раздел 6. Татарская литература первой половины XX века (1917-конец 1950-х гг.). Сложность процесса развития татарской литературы после 1917 года. Возникновение нового направления в искусстве слова, основанного на идеологии диктатуры пролетариата. Многообразие творческих методов и направлений в первой половине 20-х годов. Литературные традиции в новых условиях (Ф. Борнаш «Таһир-Зөһрә» / «Тагир-Зухра»; К. Тинчурин «Сүнгән йолдызлар» / «Угасшие звезды»).

Г. Ибрагимов (1887-1938) – выдающийся романтик татарской литературы начала XX века. Прославление гармонии бытия, нравственной цельности и красоты народной жизни («Алмачуар» / «Чубарый»). Особенности развития поэзии в 20-е годы: сближение ее с действительностью; осуществление синтеза лирики и эпоса; поэтизация повседневности; творческие искания в области формы стиха, жанров и стилей. Этапы творчества Х. Такташа (1901-1931). «Пи-би-бип».

Активизация романной жанровой традиции: М. Галяу («Мөһаҗирләр» / «Мухаджиры» («Беженцы») – в сокращенном виде).

Великая Отечественная война, ее влияние на литературу.Основные образы, мотивы и поэтические особенности поэзии военных лет (М. Джалиль «Җырларым» /«Песни мои», «Тик булса иде ирек» / «Лишь бы была свобода», «Сандугач һәм чишмә» / «Соловей и родник»; Ф. Карим «Сибәли дә сибәли» / «Моросит и моросит»; Г. Кутуй «Сагыну» / «Ностальгия»; Ә. Еники «Кем җырлады?» /«Кто пел?»).Жизнь и творчество М. Джалиля (1906-1944).

Этапы творчества Х. Туфана (1900-1981). «Кайсыгызның кулы җылы» / «Чьи руки теплее», «Киек казлар» / «Дикие гуси». Философско-лирическая направленность поэзии 40-50-х гг. Исповедальность, особенности поэтики и стиля.

Раздел 7. Татарская литература второй половины XX века (1956-1990 гг.)

Возвращение татарской литературы к национальным традициям. Лиризм и социально-философское осмысление опыта культуры, литературы, истории в творчестве поэтов старшего поколения. «Тихая» лирика С. Хакима («Әнкәй» / «Мама», «Бу кырлар, бу үзәннәрдә...» / «В этих полях, в этих долинах…»). Насыщение лирики психологическими деталями. Раздумья о судьбе татарской нации в литературе этих лет (А. Еники «Әйтелмәгән васыять» / «Невысказанное завещание»). Художественное осмысление национальных черт характера, традиций татарского народа: А. Гилязов («Җомга көн кич белән» / «В пятницу вечером»).

Жизнь и творчество А.Еники (1909-2000).

Трансформация исторического романа соцреализма (Н. Фаттах «Ител суы ака торур» / «Итиль – река течет»). Возникновение в этот период новых жанров, появление новых тем, мотивов и литературных форм. Усиление лиризма в прозе (Г. Сабитов «Тәүге соклану» / «Первый восторг»; М. Магдиев «Без кырык беренче ел балалары» / «Мы – дети сорок первого года»). Поиски идеального героя эпохи: Ф. Яруллин («Җилкәннәр җилдә сынала» / «Упругие паруса»).

Обращение к исторической памяти, к образу Тукая (Р. Батулла «Имче» / «Знахарка»). Формирование «критического направления» в прозе и драматургии (Ш. Хусаинов «Әни килде»(«Әниемнең ак күлмәге») / «Белое платье матери». Творчество Т. Миннуллина («Әлдермештән Әлмәндәр» / «Альмандар из Альдермыша»).

Поэзия Р. Файзуллина: вопросы свободы личности и свободы мнений в художественной литературе (Р. Файзуллин «Җаныңның ваклыгын сылтама заманга...» / «Мелочность твоей души…»). Многообразие жанровых форм, стилевых черт в творчестве М.Аглямова («Каеннар булсаң иде» / «Как березы» (*устоявшийся вариант перевода*), «Учак урыннары» / «Места костров»). Детская литература (Ш. Галиев «Һәркем әйтә дөресен» / «Каждый говорит правду»; Ф. Яруллин «Сез иң гүзәл кеше икәнсез» / «Вы – самый прекрасный человек»).

Раздел 8. Татарская литература рубежа XX-XXI веков (1990-2016 гг.)

Трансформация татарской литературы на рубеже XX-XXI веков: критическая оценка советского и постсоветского времени, переосмысление далекой и близкой истории народа (Зульфат «Тамыр көлләре» / «Пепел корней», «Тойгыларда алтын яфрак шавы» / «В чувствах – золотая мелодия листьев»). Появление литературных произведений, описывающих крупные этапы в жизни страны с точки зрения конфликта человека и общества (Ф.Садриев «Таң җиле» / «Утренний ветерок» – в сокращенном виде). Проблемы возрождения и сохранения языка, культуры, обычаев татарского народа в драматургии (Т. Миңнуллин «Кулъяулык»/ «Платочек)». Выход на первый план психологических и философских мотивов (Г. Гыйльманов «Язмышның туган көне» / «День рождения судьбы»).

Мировой литературный процесс. Взаимосвязи между татарской, русской и зарубежной литературами. Вечные темы и образы.

Раздел 9. Теория литературы

Род и жанр литературы. Литературные роды: эпос, лирика и драма. Жанр. «Память жанра». Эпические жанры: роман, повесть, рассказ. Лирические жанры: пейзажная лирика, гражданская лирика, интимная лирика, философская лирика. Драматические жанры: комедия, трагедия, драма. Лиро-эпические жанры: сюжетное стихотворение, басня, нэсер (проза в стихах), поэма.

Образность в литературном произведении. Образ, символ, деталь, аллегория. Образы людей: главный герой, второстепенный герой, персонажи, участвующие в действии, собирательные образы. Персонаж, характер, тип. Лирический герой, повествователь, лирическое «я», образ автора, авторская позиция. Образы природы, образы-вещи, мифологические образы, фантастические образы, архетип.

Литературное произведение. Форма и содержание. Содержание: событие, подтекст, контекст. Конфликт, сюжет, элементы сюжета. Композиция. Тема, проблема, идея, пафос. Идеал. Изображенный мир. Пейзаж, портрет. Психологизм. Место и время в художественном произведении, хронотоп. Текст: эпиграф, посвящение, сильная позиция.

Литературное творчество. Художественные средства и стиль. Художественные приемы: повтор, параллелизм, противопоставление, ретроспекция. Языковые и стилистические средства (тропы, лексические, стилистические, фонетические средства). Художественная речь: повествование, диалог, монолог. Лирические отступления. Особенности стихотворной и прозаической форм словесного выражения. Ритм, рифма, стих, строфа. Стихосложение. Формы смеха: юмор, сатира, сарказм. Авторский стиль: юмористический, трагический, экзистенциальный, публицистический и др. начала.

История литературы. Традиции и новаторство. Религиозная литература, светская литература.

Литературный процесс. Понятие о литературном процессе и периодах в развитии литературы.

Раздел 10. Обзорные темы

Устное народное творчество как достояние национальной, духовной культуры народа. Поэтика фольклорных произведений.

Сказки, жанры татарских сказок.

Песни, их классификация, особенности татарских народных песен.

Малые жанры фольклора: загадки, анекдоты, пословицы и поговорки.

Оригинальный жанр татарского фольклора – баиты.

Легенды и предания.

Мифы. Концепции об их происхождении и классификация.

Жанр дастана.

Связь татарской литературы с фольклором и исламской мифологией.

Историко-литературные сведения о тюрках и предках татар. Этапы развития древней и средневековой тюрко-татарской литературы.

Булгаро-татарская литература (XII- первая пол.XIII вв.), поэма Кул Гали «Кыйссаи Йосыф».

Тюрко-татарская литература золотоордынского периода.

Общая характеристика татарской литературы периода Казанского ханства.

Литература позднего Средневековья.

Просветительское движение у татар.

Научная и литературная деятельность Каюма Насыри(1825-1902).

Становление просветительской литературы.

Татарская литература начала XX века.

Жизнь и творчество Габдуллы Тукая (1886-1913).

Жизнь и творчество Фатиха Амирхана (1886-1926).

Жизнь и творчество Гаяза Исхаки (1878–1954).

Шариф Камал (1884-1942) – основоположник жанра новеллы в татарской литературе.

Галиасгар Камал (1879-1973) – один из основоположников татарской реалистической драматургии.

Татарская литература после 1917 года. Возникновение нового направления в искусстве слова, основанного на идеологии диктатуры пролетариата.

Этапы творчества Х. Такташа (1901-1931).

Многообразие творческих методов и направлений в 1920-30-х гг.

Этапы творчества Х. Туфана (1900-1981).

Великая Отечественная война, ее влияние на литературу.

Жизнь и творчество М. Джалиля (1906-1944).

Татарская литература послевоенного времени.

Жизнь и творчество А. Еники (1909-2000).

«Возвращение» татарской литературы к национальным традициям в 1960-1980 гг.Поэзия. Драматургия.

Творчество Т. Миннуллина.

Возникновение новых жанров, появление новых тем, мотивов и литературных форм в прозе.

Поэзия Р. Файзуллина.

Трансформация татарской литературы на рубеже XX-XXI веков: критическая оценка советского и постсоветского времени, переосмысление далекой и близкой истории народа.

Мировой литературный процесс. Различные связи между татарской, русской и зарубежной литературами. Вечные темы и образы.

Раздел 11. Развитие устной и письменной речи учащихся.

Развитие устной и письменной речи учащихся в 5-9 классах охватывает следующие направления:

Рецептивная деятельность как основа развития читательских компетенций школьников: осмысленное, творческое, выразительное чтения художественных произведений различных жанров, чтение стихотворных текстов или отрывков из прозаических текстов наизусть; рассказ о жизненном пути и творчестве писателя (выборочно или предложенного автора); определение жанров фольклорных произведений и их особенностей; определение принадлежности художественного произведения к одному из литературных родов и жанров.

Репродуктивная деятельность как формы погружения в художественную структуру произведения: устный комментарий к тексту и различные виды пересказа прочитанного; воспроизведение по ролям, инсценирование, театрализация; целенаправленная работа с источниками информации (словари, справочники, энциклопедии, электронные средства); обращение к материалам периодической печати; конспектирование и тезирование.

Поисковая деятельность как виды творческого осмысления поэтики писателя: поиск ответов на проблемные вопросы; составление плана; написание рецензии на художественное произведение; написание изложения с элементами сочинения; словесное рисование и устное мини-сочинение или доклад-сообщение.

Исследовательская деятельность как вид развернутого размышления о художественном творчестве: анализ художественного произведения с точки зрения сюжета, композиции, системы образов, языка и стиля; анализ литературного текста в целом; сопоставление проблематики и тематики различных произведений; рефераты и индивидуальные проектные исследовательские работы; сочинение по литературному произведению, по творчеству пистеля (или поэта), по историко-культурным явлениям.

ТЕМАТИЧЕСКОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ ОСНОВНОГО СОДЕРЖАНИЯ УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА

№ п/п	Количество часов	Содержание учебного материала	Требования к уровню общеобразовательной подготовки учащихся
1.	1ч.	Повторение: система образов. Деталь и образ.	Определять образы лирического героя и автора в лирике, рассказчика и повествователя в эпическом произведении, образы людей и образы природы.
2.	3 ч.	Краткое содержание, проблематика, основные герои и художественные особенности дастана «Идегей»**,** первая пол. XVв. («Идегәй» – в сокращенном виде). *Тема для обсуждения.* Герои эпоса: национальные и общечеловеческие черты.	Иметь представление о содержании текста произведения. Выразительно читать фрагменты. Характеризовать сюжет произведения, его тематику, проблематику, идейно-эмоциональное содержание. Учить наизусть одно из авторских отступлений (об Идел-йорт). Писать характеристику главному герою.
3.	3ч.	**Эпический род художественной литературы. Эпические жанры.** Жанр рассказа. **Н. Думави** «Яшь ана» / «Молодая мама». Нетрадиционный для татарской литературы сюжет об отношениях девочки и ее мачехи. Смысловая нагрузка образа мачехи. Своеобразие языка и интонации произведения.	Анализировать тексты. Определять особенности жанра. Выступать с развёрнутыми сообщениями, обобщающими такие наблюдения. Определять тему и идею произведений, пересказывать сюжеты, характеризовать персонажей, давать им сравнительные характеристики, определять основные конфликты, группировку образов, основные этапы развития сюжета, охарактеризовать своеобразие языка писателей. Писать сочинение с элементами литературоведческого анализа по произведениям А. Еники и Ш. Камала.
4.	3 ч.	**Жанр повести. Ш.Камал.** «Акчарлаклар» / «Чайки». Проблема вынужденности искать счастья на чужой земле. Драматизм. Художественная речь: повествование, диалог, монолог.	
5.	6 ч.	**Жанр повести. А.Еники** «Әйтелмәгән васыять» / «Невысказанное завещание». Национальная и социальная проблематика. Раздумья о судьбе татарской нации, о потере нравственных ориентиров в обществе. Эпиграф, посвящение, сильная позиция. Жизнь и творчество А. Еники.	

6.	12 ч.	**Жанр повести. М. Магдеев**. «Без – кырык беренче ел балалары» / «Мы – дети сорок первого года». Лиризм и орнаментализм в татарской прозе. Лирические отступления. Повторение мотивов и тем в различные периоды развития литературы. Мотив судьбы нации в татарской литературе начала XX века, второй пол.XX века. ***Г.Ибрахимов*** *“ Кызыл чәчәкләр”/ “Красные цветы”*	
7.	6 ч.	**Лирический род литературы. Лирика и лиро-эпика. Г.Тукай** «Милләтә» / «Нации». Диалогичность стихотворения. Обращение к нации, констатация любви к своему народу. Лирика, гражданская лирика. *Тема для обсуждения.* Тема судьбы нации в творчестве Г. Тукая. ***Х.Такташ.*** *“Мокамай” /” Мокамай”*	Отмечать особенности лирического рода. Выделять лирического героя, его чувства-переживания. Самостоятельная работа по творчеству Тукая.
8.	7ч.	**С. Хаким** «Бу кырлар, бу үзәннәрдә...» / «В этих полях, в этих долинах...». Образ родного края, мифологизация образа родины. Лиризм и социально-философское осмысление опыта культуры, литературы, историив творчестве поэтов старшего поколения. «Тихая» лирика С. Хакима. Насыщение лирики психологическими деталями. ***Р.Харис*** *“Сабантуй”/”Сабантуй”.* ***Р.Файзуллин***. *“Биеклек”/”Высота”, “ Туган тел турында бер шигырь”/ “ Стихотворение о родном языке”, “ Онытма син”/ “Не забывай”*	Анализировать стихотворение. Иметь представление о творчестве поэта. Выявлять черты фольклорной традиции в стихах С. Хакима, определять художественные функции фольклорных мотивов, образов, поэтических средств в литературном произведении.
9.	5 ч.	**Драматический род литературы. Драматические жанры.** История возникновения драматического рода у татар. **Г. Исхакый** «Җан Баевич» / «Жан Баевич».Описание комической ситуации, возникшей в татарском обществе в нач.XX века о том, как отдельные представители, желая показаться	Выявлять признаки драматического рода и жанра комедии на примере произведения Г. Исхаки. Характеристика главного героя. Выявлять признаки жанра драмы на примере произведения Ш. Хусаинова.

		образованными, перенимают внешние атрибуты русского быта, «забывают» свой язык и своих корней. Сатира и ирония.	
10.	11 ч.	**Ш.Хусаинов.** «Әни килде» («Әниемнең ак күлмәге») / «Белое платье матери». Социально-этическая проблематика. Образ, символ, архетип.Формирование «критического направления» в прозе и драматургии. ***З.Хаким.*** *“Сәер кыз”/ “Странная девушка”*	Новаторство драматургов, проявившееся на разных уровнях (постановки проблемы, языка, жанровой формы произведения и т. п.). Воспринимать форму и содержание литературного произведения в свете общеэстетических характеристик литературы определённой эпохи. Написать сочинение по драме Ш. Хусаинова.
11.	4 ч.	**Мотив счастья в татарской литературе. Г. Сабитов.** «Тәүге соклану» / «Первый восторг». Сюжет рассказа, картины деревенской жизни. Конфликт как результат проявления зависти. Ностальгия по детству, по прошлому. Мальчик-рассказчик и совпадающий с автором повествователь. Событие, подтекст, контекст. Символы золотой рыбки, белых облаков. ***М.Галиев.*** *«Уйна әле”/ “Давай-ка сыграй”* *Тема для обсуждения.* Что такое счастье?	Охарактеризовать сюжет произведения, его тематику, проблематику, идейно-эмоциональное содержание. Владеть такими видами пересказа, как сжатый пересказ, пересказ с изменением лица рассказчика и др. Находить символы, параллелизмы в тексте, определять их функцию.
12.	3 ч.	**Г. Гильманов** «Язмышның туган көне» / «День рождения судьбы». Изображенный мир. Пейзаж, портрет. Психологизм. Место и время в художественном произведении, хронотоп. *Тема для обсуждения.*Знакомо ли вам ожидание чуда?	Анализировать форму выражения авторской позиции в рассказе.
13.	6 ч.	**Повторение и обобщение изученного в 7 классе**	Выступать с развёрнутыми письменными сообщениями, обобщающими сделанные наблюдения. Писать контрольное сочинение

АҢЛАТМА ЯЗУЫ

Татар теленнән эш программасы Россия Федерациясендәге һәм Татарстан Республикасындагы мәгарифкә кагылышлы хокукый-норматив актларга һәм федераль дәүләт стандартларына нигезләнеп төзелде:

1. “Россия Федерациясендә мәгариф турында” 29 декабрь, 2012 ел, № 273-ФЗ Федераль законы;
2. Россия Федерациясе Мәгариф һәм Фән министрлыгының 2009 елның 6 октябрендәге боерыгы белән расланган икенче буын төп гомуми белем бирүнең Федераль дәүләт белем бирү стандартлары;
3. “РФ Мәгариф һәм Фән министырлыгының 2010 елның 17 декабрендәге 1897 номерлы боерыгы белән расланган төп гомуми белем бирүнең Федераль дәүләт белем бирү стандартына үзгәрешләр кертү турында” 31.12.2015 ел, № 1577;
4. Бишнә төп гомуми белем мәктәбенең төп гомуми белем бирү программасы;
5. Бишнә төп гомуми белем мәктәбенең уставы;
6. Бишнә төп гомуми белем мәктәбенең 2019-2020 нче уку елына укыту планы;
7. “Татарстан Республикасы Зеленодол муниципаль районының Бишнә төп гомуми белем мәктәбе” муниципаль бюджет гомуми белем учреждениесе педагогларның эш программаларын эшләү һәм раслау структурасы, тәртибе турында нигезләмә.

“ТАТАР ӘДӘБИЯТЫ” КУРСЫНА ГОМУМИ ХАРАКТЕРИСТИКА

Сүз сәнгате булган әдәбият – тормышны үзенчәлекле танып белү формасы, ул хисси-эмоциональ тәэсир чаралары ярдәмендә дөнья сурәтен, моделен төзү һәм шуңа карата мөнәсәбәт формалаштыру сәләтенә ия. Мәктәптә укыту предметы буларак ул әхлакый-эстетик һәм интеллектуаль әзерлекле шәхес, гражданин тәрбияләүдә турыдан туры катнаша. Укучы әдәби әсәрләр, аларның авторлары фикере аша гомумкешелек кыйммәтләрен, халыкның рухи байлыгын үзләштерә - тормыш фәлсәфәсенә төшенә. Шуңа күрә гомуми белем бирү системасында бу укыту предметының әһәмияте зур. Гомуми төп белем бирүче мәктәпләрдә татар әдәбияты предметын үзләштерү нәтиҗәсендә укучыларда әдәби әсәрне аңлау-бәяләү күнекмәсе булдырыла, әхлакый позиция һәм эстетик зәвык тәрбияләнә, иҗади фикерләү үстерелә, һәм болар дөньяга карашны, тормышны бәяләү чарасына әверелергә тиеш.

Урта сыйныфларда әдәбият укыту әдәби мирасның иң камил әсәрләре, аерым язучылар иҗаты белән укып танышу һәм аларны өйрәнү, тикшерү – анализлау һәм нәтиҗәләр ясауга, бәяләүгә йөз тота. Укучыларда язучыларның тормышы, иҗаты турында (биографик), әдәбияттарихы, аның төрле этаплары, аерым чорлар әдәбиятының йөзен билгеләгән әсәрләр, язучылар турында өстәмә, әдәби әсәрне, иҗатны тирәнтен анализлау өчен кирәк булган өстәмә теоретик, әдәби әсәрне чор белән бәйләп характерлаучы, чорның сыйфатларын, төп кыйммәтләрен табу өчен кирәкле мәгълүматларның туплануы мөһим.

Татар әдәбиятының аерым чорлары үзара бәйләнешле өйрәнелә башлый, аерым фольклор үрнәкләре, аларга анализ аша поэтик-фәлсәфи йөкләмәне, эчке, субъектив мәгънәне табу күнекмәләре формалаштырыла – болар әдәби иҗатка карата күзаллау булдыруда катнаша. Әдәби үрнәкләр белән танышу эше өч төрдә алып барыла: аерым әдәби әсәрләр уку һәм анализлау, аерым берләре укып фикер алышу, кайберләре сыйныфтан тыш уку өчен тәкъдим ителә. Әмма һәр очракта да алда куелган критерий һәм таләпләр истә тотыла.

ТРның гомумбелем мәктәпләре өчен чыгарылган үрнәк укыту планы буенча татар әдәбияты укыту фәненең мәҗбүри өлешендә база дәрәҗәсендә өйрәнелә. Укыту планы 8 нче сыйныфта татар әдәбиятын укыту ана теле һәм әдәбиятын укытуның **икенче баскычына** (5-9 нчы сыйныфлар) туры килә**.** Бу чорда тормышның төрле өлкәләренә караган, төрле һөнәр ияләренең язмышларын чагылдырган әдәби әсәрләр белән танышуга, аларны тиешенчә аңларга, матурлык ноктасыннан бәяләп кабулитәргә өйрәнүгә игътибар ителә. Халык авых иҗатының төрле төрләренә, аларның үзенчәлекләренә игътибар ителеп, фольклор белән әдәбият арасындагы тыгыз бәйләнеш күрсәтелә. Укучыларның сөйләм телен үстерүгә зур урын бирелә, әдәбият теориясеннән башлангыч мәгълүмат бирелә.

ПРЕДМЕТНЫ ӨЙРӘНҮНЕҢ МАКСАТЛАРЫ ҺӘМ БУРЫЧЛАРЫ

Урта сыйныфларда әдәбиятны укытуның **төп максаты** булыпматур әдәбият әсәрләрен форма һәм эчтәлек берлегендә аңларга һәм анализларга өйрәтү, логик фикерләү сәләтен үстерү һәм камилләштерү, балаларның рухи дөньяларын баету тора. Бу процесс өч – гамәли, гомуми белем бирү, тәрбияви - яссылыкларны берләштереп алып барылырга тиеш. Әлеге максат түбәндәге **бурычларны** алга куя:

- Укучының төп әдәби-тарихи мәгълүматларны һәм әдәби-теоретик төшенчәләрне белүенә ирешү һәм анализ барышында кулланырга күнектерү;
- укучыда матур әдәбият әсәрләрен мөстәкыйль уку ихтыяҗы булдыру;
- укучының телдән һәм язма сөйләмен үстерү;
- укучыда үз милләтенә, аның әдәбиятына, мәдәниятенә карата хөрмәт, дөньяга гуманлы караш, гражданлык тойгысы, патриотизм хисләре, үз милләтенең, шушы төбәктә яшәүче башка халыкларның мәдәни кыйммәтләренә хөрмәт хисләре тәрбияләү.

Өйрәнелгән әдәби әсәрләрне чорларның үсеш тәртибендә системалы итеп күзалларга ярдәм итү.

1. Әдәби әсәрнең төрен һәм жанрын билгеләргә өйрәтү.
2. Әдәби әсәрне өлешчә анализлау күнекмәләре булдыру.
3. Шигъри текстларны яисә чәчмә әсәрләрдән өзекләрнеятлату.
4. Укучының мөстәкыйль фикерләвен, гомумиләштереп нәтиҗәләр ясау сәләтен үстерү.

УКУ ФӘНЕНЕҢ УКУ ПЛАНЫНДА ТОТКАН УРЫНЫ

5-9 сыйныфларда сәгатьләр бүленеше.

Сыйныф	Атнага	Барлык сәгать	Барлык уку атнасы
5 сыйныф	2 сәгать	70 сәгать	35 атна
6 сыйныф	2 сәгать	70 сәгать	35 атна
7 сыйныф	2 сәгать	70 сәгать	35 атна
8 сыйныф	2 сәгать	70 сәгать	35 атна
9 сыйныф	2 сәгать	68 сәгать	34 атна

УКЫТУНЫҢ ПЛАНЛАШТЫРЫЛГАН НӘТИҖӘЛӘРЕ

Татар әдәбияты буенча уку курсының төп гомуми белем дәрәҗәсендә өйрәнү укучыларда әдәби әсәрне кабул итү, анализлау, бәяләү, эстетик зәвык тәрбияләү, иҗади фикерләүне үстерү нәтиҗәсе булып тора.

1) Шәхескә кагылышлы нәтиҗәләр:

- әдәбиятның кеше тормышындагы ролен билгели алу;
- үз халкыңның тарихы, мәдәнияте, әдәбияты белән горурлану хисләренә ия булу;
- милләткә мәхәббәт хисенең тирәнлеген, милләткә хезмәт итүнең бөеклегенә төшенү;
- әсәр геройлары үрнәгендә үзеңдә уңай сыйфатлар булдыру;
- янәшәдәге кешеләргә игътибарлылык, дусларга карата хөрмәт хисе булу, һөнәр турында җитди караш формалашу;
- әсәрдә гореф-гадәтләр һәм йолаларның бирелеше һәм аларга карата ихтирам хисләре булу;
- әсәргә салынган идеянең кыйммәтен кабул итү аша үз-үзеңне тәрбияләү;
- әдәби әсәрләр нигезендә әхлак тәрбиясе һәм патриотик тәрбия алу;
- әдәби әсәрләр үрнәгендә өлкән буынга ихтирамлы булу, гомумкешелек сыйфатларына ия булу;
- илебез азатлыгы өчен көрәшкән сугышчыларга хөрмәт хисенә төшенү, Ватаныбыз тарихына сакчыл карашлы булу;
- рухи байлыкның зур бәхет булуын аңлау.

2) Метапредмет нәтиҗәләр:

Әдәбиятны иҗтимагый һәм мәдәни тормыш-күренешләре белән бәйлелектә аңлау.

3) Танып-белу гамәлләре:

- гомум уку гамәлләре (танып белу мәсьәләсен аңлау, төрле жанрдагы текстлардан кирәкле мәгълүматны аерып чыгару, өйрәнелә торган материал эчендә төп фикерне билгеләү, белемне структуралаштыру, нәтиҗәләр, гомумиләштерүләр ясау);
- логик уку гамәлләре (билгеләрне аерып чыгару максаты белән объектларны анализлау, объектларны чагыштыру, классификацияләү критерийларын эшләү, сәбәп-нәтиҗә бәйләнешләрен билгеләү);
- проблема кую һәм аны хәл итү (проблеманы тәгъбир итү, иҗади һәм эзләнү характерындагы проблемаларны хәл итү чараларын мөстәкыйль эшләү).

4) Коммуникатив гамәлләр:

- хезмәттәшлек итү;
- тел нормаларына туры китереп, монолог төзү һәм диалогта катнашу осталыгына ия булу;
- үз фикерләрен тәгъбир итү;
- текст эчтәлеген өлешләргә бүлеп сөйләү;
- фикерләрне дәлилләп җиткерү;
- сәнгатьле уку күнекмәләрен үстерү;
- фикерләрне эзлекле рәвештә, мисаллар белән дәлилләп, телдән һәм язмача формалаштыру;
- Регулятив гамәлләр:
- уку мәсьәләсен кую;
- фаразлау;
- үз эшчәнлекне планлаштыру һәм оештыру;
- анализ барышын төзү;
- узенең һәм башкаларның эшчәнлекләрен контрольдә тотып бәяли алу;
- узанализ һәм үзбәя ясау.

5) Предмет нәтиҗәләр:

- халык авыз иҗаты - дастан жанрын үзләштерү, аның матур әдәбият белән уртак сыйфатларын һәм үзенчәлекләрен аера белү;
- әдәбият аша образлы фикерли алу.

ФӘННИ ҮЗЛӘШТЕРҮНЕҢ ПЛАНЛАШТЫРЫЛГАН НӘТИҖӘЛӘРЕ

Уку елы ахырына 7 нче сыйныф укучылары белергә тиеш:

- тәкъдим ителгән эпик, лирик һәм драматик әсәрләрне уку һәм аларга үз мөнәсәбәтең, бәяң булу;
- сайлап алган әсәрнең (кыскача, тулы, аерым бүлекләренең) эчтәлеген сөйли белү;
- сайлап алып (яки тәкъдим ителгән) язучының тормыш юлын, иҗатын сөйләү;
- әдәби әсәрнең төрен, жанрын исбатлау;
- әдәби әсәрнең темасын, төп фикер – идеясен билгеләү;
- әдәби әсәр героена характеристика бирү;
- эпик әсәрнең бер өлешен образлы сөйләү;
- шигырьне яттан белү яки прозадан өзекне яттан сөйләү;
- бер яки берничә әсәр геройларын чагыштырып, уртак һәм үзенчәлекле якларын табу;
- төрле әсәрләрнең проблемаларын яки темаларын чагыштыру, үзенчәлекләрен билгеләү;
- әдәби әсәрнең әһәмиятен, кыйммәтен, үзенчәлекләрен дәлилле итеп аңлата, исбатлый белү;
- автор сөйләмен һәм персонажлар телен анализлау;
- әдәби әсәр буенча сочинение язу;
- бер минутка 70-115 сүз уку.

7 нче сыйныф укучылары ия булырга тиешле күнекмәләр:

- эпик әсәр буенча изложение язу;
- әдәби әсәрнең төрләрен аера алу;
- әсәрнең сәнгать күренеше икәнлеген аңлата алу;
- бер яки берничә әсәр геройларын чагыштырып, уртак һәм үзенчәлекле якларын табу;
- төрле әсәрләрнең проблемаларын яки темаларын чагыштыру, үзенчәлекләрен билгеләү;
- әдәби әсәрнеңә һәм иятен, кыйммәтен, үзенчәлекләрен дәлилле итеп аңлата, исбатлый белү;
- әсәрдә сюжет элементларына ера, композициясен, тел-сурәтләү чараларын күрсәтә, аңлата белү;
- автор сөйләмен һәм персонажлар телен анализлау;
- әдәби әсәр буенча сочинение язу;
- татар, рус (яки башка халыкларның) әдәбиятларында бертөрдәге темага язылган әсәрләрне чагыштыру, милли үзенчәлекләрен ачыклау;
- ирекле темага сочинение язу.
- бер минутка 80-125 сүз уку.

Дәреслек белән эшләү, конспектлар төзү, белешмә әдәбияттан (төрле сүзлекләрдән, тәнкыйть материалларыннан, фәнни чыганаклардан һ.б.) файдалану күнекмәләре булу.

ЭШ ПРОГРАММАСЫНЫҢ ТӨП ЭЧТӘЛЕГЕ

Төрләр һәм жанрлар. Әдәби әсәр. Эчтәлек һәм форма. Әдәби алымнар (кеше образы тудыруга караган алымнар). Әдәби төр, жанр, эчтәлек һәм форма, әдәби алымнар турында белемнәр системага салына, тирәнәйтелә.

Сәнгать төре буларак әдәбият.Әдәбиятның башка сәнгать төрләре арасында урыны. Сүз сәнгатендә тормыш моделен төзү үзенчәлекләре. Тормышны һәм кешенең бай рухи дөньясын танып-белү чарасы буларак әдәбият. Аның әхлакый һәм эстетик яктан кешегә йогынтысы.

Халык авыз иҗаты. Дастан жанрына хас сыйфатлар, аның төркемчәләре. Тарихи дастан буларак «Идегәй» дастаны (өзекләр**)**.

XX гасыр башында сүз сәнгатенең шәрык һәм рус-Европа әдәби-фәлсәфи, мәдәни казанышларын үзләштерүе. Милләт проблемасының үзәккә куелуы, язучыларның әхлакый, фәлсәфи һәм әдәби-эстетик эзләнүләре, тәҗрибәләр. Яңа тип геройлар мәйданга чыгу. **Г.Тукай тормыш юлы һәм иҗатына кыскача күзәтү.** «Милләтә», “Милли моңнар”, “Өзелгән өмид”, “Шагыйрь”, “Театр” шигырьләре. Гражданлык лирикасы, автор позициясе төшенчәләре.

Н.Думавиның тормыш юлы һәм иҗатына кыскача күзәтү. «Яшь ана» хикәясе. Әсәрдә хикәя жанры үзенчәлекләренең чагылышы. Әдәби әсәрдәге образлылык. Кеше образлары: төп герой, ярдәмче герой, катнашучы геройлар, җыелма образлар. **Ш.Камалның тормыш юлы һәм иҗатына кыскача күзәтү.** «Акчарлаклар» повесте (өзекләр). Әсәрдә жанр үзенчәлекләренең чагылышы. Әдәби әсәрдәге образлылык. Образ, символ, деталь, аллегория. Табигать образы, әйбер образы. Пейзаж, портрет. Психологизм. Әдәби әсәрдә урын һәм вакыт образы (хронотоп).

Чор: 1920-1930 еллар әдәбияты. Әдәби барышка тәэсир иткән тарихи сәбәпләр. Аларның әдәбиятны каршылыклы үсешкә китерүе. Әдәби әсәрләр төрлелек**:** милли традицияләрне дәвам иттерүче һәм яңа идеология кысаларында иҗат ителгән әсәрләр**.**

Һ.Такташның тормыш юлы һәм иҗатына кыскача күзәтү. “Мокамай” поэмасы. Лиро-эпик жанр – поэма. Лирик һәм эпик төр сыйфатларының поэма жанрында чагылышы. Персонаж, характер. Композиция: тышкы һәм эчке корылыш. Әсәрдә сурәтләнгән дөнья. Әдәби әсәрдә урын һәм вакыт. Текст: эпиграф, багышлау.

Г.Исхакыйның тормыш юлы һәм иҗатына кыскача күзәтү. «Җан Баевич» комедиясе. Драма төренең комедия жанры турында белгәннәрне тулыландыру. Әдәби алымнар: кабатлау, янәшәлек, каршы кую, үткәнгә әйләнеп кайту (ретроспекция).

Г.Ибраһимовның тормыш юлы һәм иҗатына кыскача күзәтү “Кызыл чәчәкләр” повесте. Эпик жанрлар турындагы белемнәрне киңәйтү. Әдәби әсәрдәге образлылык. Образ, символ, деталь, аллегория. Эчтәлек: вакыйга, күренеш, яшерен эчтәлек, контекст. Тема, проблема, идея, пафос. Идеал. Чәчмә сөйләм үзенчәлекләре**.**

Чор әдәбияты. XX гасырның икенче яртысында татар әдәбиятының милли нигезләргә кайтуы, аның тарихи сәбәпләре. Әдәбиятның яңалыкка омтылышы: яңа иҗади агымнарга, жанр формаларына, темаларга мөрәҗәгать итү, әдәби герой мәсьәләсендә эзләнүләр**.**

С.Хәкимнең тормыш юлы һәм иҗатына кыскача күзәтү. «Әнкәй», «Бу кырлар, бу үзәннәрдә...» шигырьләре. Лирик жанр – күңел лирикасы. Тел-стиль чаралары (лексик, стилистик, фонетик чаралар һәм троплар). Тезмә сөйләм үзенчәлекләре.

Ә.Еникинең тормыш юлы һәм иҗатына кыскача күзәтү. «Әйтелмәгән васыять» хикәясе.Әдәби әсәрдәге образлылык. Образ, символ, деталь, аллегория. Кеше образлары: төп герой, ярдәмче геройлар, җыелма образлар. Персонаж, характер, тип. Хикәяләүче, автор образы, автор позициясе.

Ш.Хөсәеновның тормыш юлы һәм иҗатына кыскача күзәтү. «Әни килде» драмасы. Драма төренең драма жанрына хас үзенчәлекләр. Тема, проблема, идея, пафос. Идеал. Әдәбиижат. Сәнгати алымнар һәм стиль. Әдәби алымнар: кабатлау, янәшәлек, каршы кую, үткәнгә әйләнеп кайту (ретроспекция).

Г. Сабитовның тормыш юлы һәм иҗатына кыскача күзәтү. «Тәүге соклану», “Ярсулы яз” хикәяләре. Композиция: әсәр кору алымнары. Тема, проблема, идея, пафос. Идеал. Әсәрдә сурәтләнгән дөнья.

М.Мәһдиевнең тормыш юлы һәм иҗатына кыскача күзәтү. «Без кырык беренче ел балалары» повесте. Хикәяләүче, автор образы, автор позициясе. Әсәрнең геройлары. Сәнгати алымнар һәм стиль. Әдәби алымнар: кабатлау, янәшәлек, каршы кую, үткәнгә әйләнеп кайту (ретроспекция).

М.Галиевның тормыш юлына кыскача күзәтү. “Уйна әле” хикәясе. Эпик жанрлар турындагы белемнәрне киңәйтү. Әдәби әсәрдәге образлылык. Тема, проблема, идея. Чәчмә сөйләм үзенчәлекләре**.**

Г.Гыйльмановның тормыш юлы һәм иҗатына кыскача күзәтү. «Язмышның туган көне» хикәясе. Эчтәлек: вакыйга, күренеш, яшерен эчтәлек, контекст. Конфликт, сюжет, сюжет элементлары.

З.Хәкимнең тормыш юлы һәм иҗатына кыскача күзәтү. «Сәер кыз» драмасы. Драма төренең драма жанрына хас үзенчәлекләре. Тема, проблема, идея. Идеал. Сәнгати алымнар һәм стиль.

Р.Харисның тормыш юлына кыскача күзәтү. «Сабантуй» поэмасы. Лиро-эпик жанр - поэма. Лирик һәм эпик төр сыйфатларының поэма жанрында чагылышы. Персонаж, характер. Композиция: тышкы һәм эчке корылыш. Милли бәйрәмнәр, гореф-гадәтләр.

Р. Фәйзуллинның тормыш юлына кыскача күзәтү. “Биеклек”, “Туган тел турында бер шигырь” әсәрләре, лирик жанрларны тану күнекмәсен үстерү, лирик герой сыйфатларын билгеләү.

Дәрестән тыш уку өчен әсәрләр:
1. Г.Исхакый “Кәҗүл читек”
2. С.Хәким “Дәверләр капкасы” Укучылар мөстәкыйль рәвештә хәзерге чор әсәрен сайлап укый.
3. Вакытлы матбугатка күзәтү ясау.

Яттан өйрәнү өчен тәкъдим ителгән әсәрләр исемлеге:
1. «Идегәй» дастаныннан өзек
2. Г.Тукай “Милли моңнар”.
3. Һ.Такташ “Мокамай” поэмасыннан өзек
4. С.Хәким «Әнкәй»
5. Ш.Хөсәеновның «Әни килде» драмасыннан бер монолог
6. М.Мәһдиевнең «Без кырык беренче ел балалары» повестеннан өзек

7. Р. Фәйзуллин “Туган тел турында бер шигырь” шигыреннән өзек

Инша язу өчен үрнәк темалар:

1. “Минем милләтем – минем горурлыгым”
2.“Чын дустым”
3. “Әнием – бәгырем”
4.“Шинельле һәм шинельсез солдатлар”

ТЕМАТИК ПЛАНЛАШТЫРУ

№ п/п	Сәгать саны	Төп эчтәлек	Укучыларның эшчәнлеге
1.	1 с.	**Кабатлау. Сәнгать төре буларак әдәбият.** Әдәбиятның башка сәнгать төрләре арасында урыны. Сүз сәнгатендә тормыш моделен төзү үзенчәлекләре. Тормышны һәм кешенең бай рухи дөньясын танып–белү чарасы буларак әдәбият. Аның әхлакый һәм эстетик яктан кешегә йогынтысы.	Укылган текстның эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, төп билгеләмәләрне язып бару.
2.	3 с.	**Халык авыз иҗаты. «Идегәй» дастаны.** Дастан жанрына хас сыйфатлар, аның төркемчәләре. «Идегәй» дастанын уку.	Укылган текстның эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, фольклор әсәрләренең жанрын һәм аларга хас үзенчәлекләрне таба белү, фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу.
3.	3 с.	**Матур әдәбиятның эпик төре. Н.Думави. «Яшь ана» хикәясе.** Әсәрдә хикәя жанры үзенчәлекләренең чагылышы. Әдәби әсәрдәге образлылык. Кеше образлары: төп герой, ярдәмче герой, катнашучы геройлар, җыелма образлар.	Әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, язучының тормыш юлы, иҗаты турында сөйләү; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү; проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү; хикәя жанры үзенчәлекләрен әсәрдә кулланылган сурәтләү алымнарын, кеше образлары: төп герой, ярдәмче герой, катнашучы геройлар, җыелма образлар күрә, аера белү.

4.	3 с.	**Ш.Камал. «Акчарлаклар» повесте** Әсәрдә жанр үзенчәлекләренең чагылышы. Әдәби әсәрдәге образлылык. Образ, символ, деталь, аллегория. Табигать образы, әйбер образы. Пейзаж, портрет. Психологизм. Әдәби әсәрдә урын һәм вакыт (хронотоп).	Әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу; укыган әсәр эчтәлеге буенча терәк схема, план төзи белү; проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү; жанр үзенчәлекләрен билгели белү; әдәби әсәрдәге образлылык, образ, символ, деталь, аллегория, табигать образы, әйбер образы, пейзаж, портрет һ.б.күрә, аера белү.
5.	6 с.	**Повесть жанры. Ә.Еники. «Әйтелмәгән васыять» хикәясе.** Әдәби әсәрдәге образлылык. Образ, символ, деталь, аллегория. Кеше образлары: төп герой, ярдәмче герой, катнашучы геройлар, җыелма образлар. Персонаж, характер, тип. Хикәяләүче, автор образы, автор позициясе.	Әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, язучының тормыш юлы, иҗаты турында сөйләү; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү; эзләнү эшчәнлеге: проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, әсәрдә кулланылган сурәтләү алымнарын, әсәр композициясе үзенчәлекләрен күрә, аера белү.
6.	12 с.	**Повесть жанры. М.Мәһдиев. «Без кырык беренче ел балалары» повесте.** Хикәяләүче, автор образы, автор позициясе. Сәнгати алымнар һәм стиль. Әдәби алымнар: кабатлау, янәшәлек, каршы кую, үткәнгә әйләнеп кайту (ретроспекция). **Г.Ибраһимовның “Кызыл чәчәкләр” повесте.** Эпик жанрлар турындагы белемнәрне киңәйтү. Әдәби әсәрдәге образлылык. Образ, символ, деталь, аллегория. Эчтәлек: вакыйга, күренеш, яшерен эчтәлек, контекст. Тема, проблема, идея, пафос. Идеал. Чәчмә сөйләм үзенчәлекләре.	Әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле уку; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү. проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, әсәрдә кулланылган сурәтләү алымнарын, әсәр композициясе үзенчәлекләрен күрә, аера белү.
7.	6 с.	**Әдәбиятның лирик төре. Г.Тукай. «Милләтә», “Милли моңнар”, “Өзелгән өмид”, “Шагыйрь”, “Театр” шигырьләре.** Г. Тукай иҗаты үрнәгендә гражданлык лирикасы, автор позициясе төшенчәләре. **Һ.Такташ. “Мокамай” поэмасы.** Лиро-эпик жанр - поэма. Лирик һәм эпик төр сыйфатларының поэма жанрында чагылышы. Персонаж, характер. Композиция: тышкы һәм эчке корылыш. Әсәрдә сурәтләнгән дөнья. Әдәби әсәрдә урын һәм вакыт.Текст: эпиграф, багышлау.	Әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, шигъри текстларны яттан сөйләү; проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, әсәрдә кулланылган сурәтләү алымнарын аера белү;. фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу.

8.	7 с.	**С.Хәким. «Әнкәй», «Бу кырлар, бу үзәннәрдә...» шигырьләре.** Лирик жанр - күңел лирикасы. Тел–стиль чаралары (лексик, стилистик, фонетик чаралар һәм троплар). Тезмә сөйләм үзенчәлекләре. **Р.Харисның тормыш юлына кыскача күзәтү. «Сабантуй» поэмасы.** Лиро-эпик жанр - поэма. Лирик һәм эпик төр сыйфатларының поэма жанрында чагылышы. Персонаж, характер. Композиция: тышкы һәм эчке корылыш. Милли бәйрәмнәр, гореф-гадәтләр. **Р. Фәйзуллин. “Биеклек”, “Туган тел турында бер шигырь” әсәрләре.** Лирик жанрларны тану күнекмәсен үстерү, лирик герой сыйфатларын билгеләү.	Әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, шигъри текстларны яттан сөйләү; эзләнү эшчәнлеге: проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, әсәрдә кулланылган сурәтләү алымнарын аера белү;. фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу.
9.	5 с.	**Әдәбиятның драматик төре. Г.Исхакый. «Җан Баевич» комедиясе.** Драма төренең комедия жанры турында белгәннәрне үстерү. Әдәби алымнар: кабатлау, янәшәлек, каршы кую, үткәнгә әйләнеп кайту (ретроспекция).	Комедия жанрын һәм аңа хас үзенчәлекләрне тану, әдәби әсәр төрләрен, жанрларын таный, аера, аларга хас үзенчәлекләрне таба белү, фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу. Драма әсәрләрен аңлы һәм сәнгатьле укый белү; укыганны телдән сурәтләп бирә алу.
10.	11 с.	**Ш.Хөсәенов. «Әни килде» драмасы.** Драма төренең драма жанрына хас үзенчәлекләр. Тема, проблема, идея, пафос. Идеал. Әдәби иҗат. Сәнгати алымнар һәм стиль. Әдәби алымнар: кабатлау, янәшәлек, каршы кую, үткәнгә әйләнеп кайту (ретроспекция). **З.Хәким. «Сәер кыз» драмасы.** Драма төренең драма жанрына хас үзенчәлекләре. Тема, проблема, идея. Идеал. Сәнгати алымнар һәм стиль.	Жанрны һәм аларга хас үзенчәлекләрне тану, әдәби әсәр төрләрен, жанрларын таный, аера, аларга хас үзенчәлекләрне таба белү, фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу. Драма әсәрләрен аңлы һәм сәнгатьле укый белү; укыганны телдән сурәтләп бирә алу.
11.	4 с.	**Татар әдәбиятында бәхет мотивы. Г. Сабитов. «Тәүге соклану», “Ярсылу яз” хикәяләре.** Композиция: әсәр кору алымнары. Тема, проблема, идея, пафос. Идеал. Әсәрдә сурәтләнгән дөнья. **М.Галиев. “Уйна әле” хикәясе.** Эпик жанрлар турындагы белемнәрне киңәйтү. Әдәби әсәрдәге образлылык. Тема, проблема, идея. Чәчмә сөйләм үзенчәлекләре.	Әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле уку; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү. проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, композиция: әсәр кору алымнарын күрә, аера бел; тема, проблема, идея, пафос, вакыйга, күренеш, яшерен эчтәлек, контекст, конфликт, сюжет, сюжет элементларын дөрес билгеләү.

12.	3 с.	**Г.Гыйльманов. «Язмышның туган көне» хикәясе.** Эчтәлек: вакыйга, күренеш, яшерен эчтәлек, контекст. Конфликт, сюжет, сюжет элементлары.	Әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле уку; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү. проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, вакыйга, күренеш, яшерен эчтәлек, контекст, конфликт, сюжет, сюжет элементларын күрә, аера белү.
13.	6 с.	**7 нче сыйныфта үткәннәрне кабатлау.**	Күзәтүләргә гомуми нәтиҗә ясый белү. Тулы язма һәм телдән җавап бирә белү.

КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧЕСКОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ / КАЛЕНДАРЬ-ТЕМАТИК ПЛАН

№ п/п	Тема урока/дәрес темасы	Дата проведения/Үткәрү датасы	
		план	факт
	Повторение./ Кабатлау		
1.	Литература как вид искусство./ Сәнгать төре буларак әдәбият		
	Устное народное творчество./ Халык авыз иҗаты		
2.	Дастан как один из жанров устного народного творчества. Дастан “Идегей”./ Халык авых иҗатының бер жанры буларак дастан. “Идегәй” дастаны		
3.	Дастан “Идегей”. Содержание, проблематика произведения./ “Идегәй” дастаны. Әсәрнең эчтәлеге, проблематикасы		
4.	Дастан “Идегей”. Образы Идегея и “Идегәй” дастаны. Идегәй һәм Туктамыш образлары		
	Литература начала XX века./ XX гасыр башы әдәбияты		
5.	Литература начала XX века./ XX гасыр башы әдәбияты		
6.	Жизнь и творчество Г.Тукая. Стихотворения “Нации”, “Национальные мелодии”./ Г.Тукайның тормыш юлы һәм иҗаты. “Милләтә”, “Милли моңнар” шигырьләре		
7.	Стихотворения Г.Тукая “Театр”, “Поэт”./ Г.Тукайның “Театр” , “Шагыйрь” шигырьләре.		
8.	**Сочинение. “Моя нация – моя гордость”./ “Минем милләтем – минем горурлыгым”**		
9.	Жизнь и творчество Н.Думави. Рассказ “Молодая мама”./ Н.Думавиның тормыш юлы һәм иҗаты. “Яшь ана” хикәясе		
10.	Рассказ “Молодая мама” Н.Думави. Проблематика рассказа./ Н.Думавиның “Яшь ана” хикәясе. Хикәянең проблематикасы		
11.	Художественная ценность рассказа “Молодая мама” Н.Думави./ Н.Думавиның “Яшь ана” хикәясенең әдәби кыйммәте		

12.	Жизнь и творчество Ш.Камала. Повесть “Чайки”./ Ш.Камалның тормыш юлы һәм иҗаты. “Акчарлаклар” повесте		
13.	Изучение повести Ш.Камала «Чайки»./ Ш.Камалның “Акчарлаклар” повестен өйрәнү		
14.	Жанр повести Ш.Камала «Чайки», характеристика главных героев./ Ш.Камалның “Акчарлаклар” повесте жанры, төп геройларга характеристика		
Литература 1920-1930-х годов./ 1920-1930 еллар әдәбияты			
15.	Литература 1920-1930-х годов./ 1920-1930 еллар әдәбияты		
16.	Жизнь и творчество Г.Такташа. Повесть “Мокамай”./ Һ.Такташның тормыш юлы һәм иҗаты. “Мокамай” повесте		
17.	Жизнь и творчество Г.Исхакый. Комедия «Жан Баевич»./ Г.Исхакыйның тормыш юлы һәм иҗаты. “Җан Баевич” комедиясе		
18.	Изучение произведения Г.Исхакый «Жан Баевич»./ Г.Исхакыйның “Җан Баевич” әсәрен өйрәнү		
19.	Жанр комедии Г.Исхакый «Жан Баевич»./ Г.Исхакыйның “Җан Баевич” әсәре. Комедия жанры		
20.	Проблема образованности в комедии Г.Исхакый «Жан Баевич»./ Г.Исхакыйның “Җан Баевич” комедиясендә укымышлылык проблемасы		
21.	Сатира и ирония в комедии Г.Исхакый «Жан Баевич»./ Г.Исхакыйның “Җан Баевич” комедиясендә сатира һәм ирония		
22.	Жизнь и творчество Г. Ибрагимова. Повесть “Красные цветы”./ Г.Ибраһимовның тормыш юлы һәм иҗаты. “Кызыл чәчәкләр” повесте		
23.	Содержание повести “Красные цветы” Г.Ибрагимова./ Г.Ибраһимовның “Кызыл чәчәкләр” повестенең эчтәлеге		
24.	Проблематика повести “Красные цветы” Г.Ибрагимова./ Г.Ибраһимовның “Кызыл чәчәкләр” повестенең проблематикасы		
25.	Обобщение литературы 1920-1930-х годов./ 1920-1930 еллар әдәбиятын йомгаклау		

Литература второй половины XX века./ XX гасырның икенче яртысында татар әдәбияты			
26.	Жизнь и творчество С.Хакима./ С.Хәкимнең трмыш юлы һәм иҗаты		
27.	Образ родной страны в стихотворении С.Хакима “Эти поля, эти долины”./ С. Хәкимнең “Бу кырлар, бу үзәннәр...” шигырендә туган ил образы		
28.	Проблематика стихотворения С.Хакима “Мама”./ С.Хәкимнең “Әнкәй” шигыренең проблематикасы		
29.	Жизнь и творчество А.Еники. Рассказ «Невысказанное завещание»./ Ә.Еникиның тормыш юлы һәм иҗаты. “Әйтелмәгән васыять” хикәясе		
30.	Содержание рассказа А.Еники «Невысказанное завещание»./ Ә.Еникиның “Әйтелмәгән васыять” хикәясенең эчтәлеге. **Тест**		
31.	Изучение рассказа А.Еники «Невысказанное завещание»./ Ә.Еникиның “Әйтелмәгән васыять” хикәясен өйрәнү		
32.	Национальная проблемака в рассказе А.Еники «Невысказанное завещание»./ Ә.Еникиның “Әйтелмәгән васыять” хикәясендә милли проблематика		
33.	Образ Акаби в рассказе А.Еники «Невысказанное завещание»./ Ә.Еникиның “Әйтелмәгән васыять” хикәясендә Акъәби образы		
34.	**Сочинение. Нравственные ориентиры в обществе./ Җәмгыятьтә әхлакый ориентирлар**		
Драматический род литературы и его жанры./ Әдәбиятның драма төре һәм аның жанрлары			
35.	Жизнь и творчество Ш.Хусаинова. Драма «Белое платье матери»./ Ш.Хөсәеновның тормыш юлы һәм иҗаты. “Әни килде” драмасы		
36.	Содержание драмы Ш.Хусаинова «Белое платье матери»./ Ш.Хөсәеновның “Әни килде” драмасынның эчтәлеге		
37.	Социально-этическая проблематика в драме Ш.Хусаинова «Белое платье матери»./ Ш.Хөсәеновның “Әни килде” драмасында социаль-этик проблематика		
38.	Образ символ, архетип в драме Ш.Хусаинова «Белое платье матери»./ Ш.Хөсәеновның “Әни килде” драмасында образ, символ архетип		

39.	Образ матери в драме Ш.Хусаинова «Белое платье матери»./ Ш.Хөсәеновның “Әни килде” драмасы ана образы		
40.	**Сочинение. “Мама – душа моя”./ “Әнием - бәгырем”**		
41.	Жизнь и творчество Г.Сабитова. Рассказ «Первый восторг». Г.Сабитовның тормыш юлы һәм иҗаты. “Тәүге соклану” хикәясе		
42.	Содержание рассказа Г.Сабитова «Первый восторг»./ Г. Сабитовның “Тәүге соклану” хикәясенең эчтәлеге		
43.	Картина деревенской жизни в рассказе Г.Сабитова «Первый восторг»./ Г. Сабитовның “Тәүге соклану” хикәясендә авыл тормышы бирелеше		
44.	Символы в рассказе Г.Сабитова «Первый восторг»./ Г. Сабитовның “Тәүге соклану” хикәясендә символлар		
45.	Жизнь и творчество М.Магдеева. Повесть «Мы – дети сорок первого года»./ М.Мәһдиевның тормыш юлы һәм иҗаты. “Без кырык беренче ел балалары” повесте		
46.	Изучение повести М.Магдеева «Мы – дети сорок первого года»./ М.Мәһдиевның “Без – кырык беренче ел балалары” повестен өйрәнү		
47.	Содержание повести М.Магдеева «Мы – дети сорок первого года»./ М.Мәһдиевның “Без – кырык беренче ел балалары” повестенең эчтәлеге		
48.	Содержание повести М.Магдеева «Мы – дети сорок первого года»./ М.Мәһдиевның “Без – кырык беренче ел балалары” повестенең эчтәлеге		
49.	Лирические отступления в повести М.Магдеева «Мы – дети сорок первого года»./ М.Мәһдиевның “Без – кырык беренче ел балалары” повестендә лирик тайпылышлар		
50.	Лиризм и орнаментализм в повести М.Магдеева «Мы – дети сорок первого года»./ М.Мәһдиевның “Без – кырык беренче ел балалары” повестендә лиризм һәм орнаментализм		
51.	Мотив судьбы нации в повести М.Магдеева «Мы – дети сорок первого года»./ М.Мәһдиевның “Без – кырык беренче ел балалары” повестендә милләт язмышы мотивы		

52.	**Сочинение. “Солдаты с шинелью и без шинели”./ “Шинельле һәм шинельсыз солдатлар”**		
53.	Жизнь и творчество М.Галиева. Рассказ “Давай сыграй”. М.Галиевның тормыш юлы һәм иҗаты. “Уйна әле” хикәясе		
54.	Жизнь и творчество Г.Гильманова. Рассказ «День рождения судьбы»./ Г.Гыйльмановның тормыш юлы һәм иҗаты. “Язмышның туган көне” хикәясе		
55.	Психологизм в рассказе Г.Гильманова «День рождения судьбы»./ Г.Гыйльмановның “Язмышның туган көне” хикәясендә психологизм		
56.	Хронотоп в рассказе Г.Гильманова «День рождения судьбы»./ Г.Гыйльмановның “Язмышның туган көне” хикәясендә хронотоп		
57.	Жизнь и творчество З.Хакима. Драма “Странная девушка”./ З.Хәкимнең тормыш юлы һәм иҗаты. “Сәер кыз” драмасы		
58.	Содержание драмы З.Хакима “Странная девушка”./ З.Хәкимнең “Сәер кыз” драмасының эчтәлеге		
59.	Оценка образов в драме З.Хакима “Странная девушка”./ З.Хәкимнең “Сәер кыз” драмасындагы образларга бәяләмә		
60.	Проблематика в драме З.Хакима “Странная девушка”./ З. Хәкимнең “Сәер кыз” драмасында прблематика		
61.	Жизнь и творчество Р.Хариса. Поэма “Сабантуй”./ Р.Харисның тормыш юлы һәм иҗаты. “Сабантуй” поэмасы		
62.	Содержание поэмы Р.Хариса “Сабантуй”./ Р.Харисның “Сабантуй” поэмасының эчтәлеге		
63.	Жизнь и творчество Р.Файзуллина. Стихотворение “Высота”./ Р.Фәйзуллинның тормыш юлы һәм иҗаты. “Биеклек” шигыре		
64.	Стихотворения Р.Файзуллина “Не забывай”, “Стихотворение о родном языке”./ Р.Фәйзуллинның “Онытма син”, “Туган тел турында бер шигырь” шигырьләре		
Повторение и обобщение изученного./ Өйрәнелгәннәрне гомумиләштерү һәм кабатлау			
65.	Обзор периодической печати./ Вакытлы матбугатка күзәтү ясау.		

66.	Повторение./Кабатлау		
67.	Подготовка к котрольному тесту./ Контроль тестка әзерләнү		
68.	**Контрольный тест./ Контроль тест**		
69.	Анализ контрольного теста./ Контроль тестка анализ		
70.	Заключение./ Йомгаклау		

ГРАФИК КОНТРОЛЬНЫХ РАБОТ / КОНТРОЛЬ ЭШЛӘР ГРАФИГЫ

№ п/п	Тема урока/дәрес темасы	Дата проведения/Үткәрү датасы	
		план	факт
1.	**Сочинение.** “Моя нация – моя гордость”./ “Минем милләтем – минем горурлыгым”		
2.	**Сочинение.** Нравственные ориентиры в обществе./ Җәмгыятьтә әхлакый ориентирлар		
3.	**Сочинение.** “Мама – душа моя”./ “Әнием – бәгырем”		
4.	**Сочинение.** “Солдаты с шинелью и без шинели”./ “Шинельле һәм шинельсыз солдатлар”		
5.	**Контрольный тест./ Контроль тест**		

НОРМЫ ОЦЕНКИ ЗНАНИЙ / УКУЧЫЛАРНЫҢ УКУЫН ҺӘМ БЕЛЕМ КҮНЕКМӘЛӘРЕН БӘЯЛӘҮ

Сочинениене бәяләү

7 нче сыйныфта сочинение күләме 130-140 сүз.

1. Эчтәлек дөрес һәм эзлекле итеп ачылса; җөмләләр грамматик яктан дөрес төзелсә; хаталар булмаса яки 1 хата (орфографик, грамматик, пунктуацион, стиль, фактик, логик) җибәрелсә, «5» ле куела.

2. Эчтәлек дөрес ачылып та, эзлеклелек сакланмаса, текстның башлам өлешендә төгәлсезлекләр китсә, 3 хата булса, «4» ле куела.

3. Текстның төп эчтәлеге бирелеп тә, эзлек-лелек сакланмаса, текстның башлам һәм бетем өлешләрендә төгәлсезлекләр китсә, 5 хата (мәсәлән, бер орфографик, бер грамматик, бер пунктуацион, ике стиль хаталары) изложениедә, 6 хата сочинениедә җибәрелсә, «3» ле куела.

4. Эчтәлек дөрес һәм эзлекле ачылмаса, текстның күләме бик кечкенә булса, 12 хата китсә, «2» ле куела.

Сөйләм күнекмәләрен бәяләү

Өйрәнелгән яки тәкъдим ителгән тема буенча логик яктан эзлекле һәм эчтәлеге ягыннан тулы монологик сөйләм төзи алса, бирелгән әсәр яки Өйрәнелгән тема буенча әңгәмә кора белсә - "5"ле.

Өйрәнелгән яки тәкъдим ителгән тема буенча логик яктан эзлекле, әмма эчтәлеге ачылып бетмәгән монологик сөйләм өчен "4"ле.

Өйрәнелгән яки тәкъдим ителгән тема буенча логик яктан эзлекле итеп сөйли белмәсә, эчтәлекне ачып бетерә алмаса, әңгәмәдә өстәмә сораулар бирелгәндә генә катнашса - "3"ле.

Өйрәнелгән яки тәкъдим ителгән темага монолог төзи алмаса, сорауларга җвап бирә алмаса - "2"ле.

Анализ күнекмәләрен һәм теоретик белемнәрне бәяләү

Әсәрне анализлау яки чорга характеристика бирү барышында әдәби-теоретик төшенчәләрне аңлап, урынлы кулланасыз, анализыгыз нигезле, җавабыгыз теоретик яктан югары оештырылган - "5"ле.

Әсәрне анализлау яки чорга характеристика бирү барышында әдәби-теоретик төшенчәләрне аңлап тааларны куллану барышында аерым төгәлсезлекләр җибәрәсез, анализ эчтәлек сөйләүгә "борыла" - "4"ле.

Әсәрне анализлау яки характеристика бирү барышында аерым төгәлсезлекләр җибәрәсез, анализ эчтәлек сөйләүгә "борыла" - "4"ле.

Әсәрне анализлау яки характеристика бирү барышында әдәби-теоретик төшенчәләр кулланасыз, әмма алар күренешкә туры килми, хаталар ясыйсыз; анализ әсәр эчтәлеген кабатлап сөйләүдән генә гыйбарәт - "3"ле.

Әсәрне анализлау яки характеристика бирү барышында әдәби-теоретик төшенчәләрдән мәгълүматсыз булуыгыз күренә, аларны җавабыгызда кулланмыйсыз, анализ бөтенләй юк - "2"ле.

МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ / МЕТОДИК КУЛЛАНМА

Программаны ашыру барышында гомуми белем бирү учреждениеләренең 7 сыйныф укучылары өчен «Әдәбият» дәреслеге кулланыла. Дәреслек: Әдәбият. 7 сыйныф: татар телендә гомуми белем бирү оешмалары өчен уку әсбабы. 2 кисәктә. 1 кисәк / Д.М. Абдуллина, Л.К. Хисмәтова, Ф.Х. Дәүһәрова. - Казан: Татар. кит. нәшр., 2014. – 165. Әдәбият. 7 сыйныф: татар телендә гомуми белем бирү оешмалары өчен уку әсбабы. 2 кисәктә. 2 кисәк / Д.М. Абдуллина, Л.К. Хисмәтова, Ф.Х. Дәүһәрова. – Казан: Татар. кит. нәшр., 2014. – 190.

Әдәбият исемлеге

1. Әдәбият белеме сүзлеге / тез.-ред. А.Әхмәдуллин. - Казан: Татар.кит.нәшр., 1990
2. Әдәбият белеме: Терминнар һәм төшенчәләр сүзлеге. - Казан: Мәгариф, 2007.
3. Әдипләребез: библиографик белешмәлек: 2 томда: 1 том/ тез. Р.Н.Даутов, Р.Ф.Рахмани. – Казан: Татар.кит.нәшр., 2009.
4. Әдипләребез: библиографик белешмәлек: 2 томда: 2 том/ тез. Р.Н.Даутов, Р.Ф.Рахмани. – Казан: Татар.кит.нәшр., 2009
5. Дастаннар. - Казан: Мәгариф, 2001.
6. Заһидуллина Д.Ф. Әдәби әсәргә анализ ясау. – Казан: Мәгариф, 2005.
7. Заһидуллина Д.Ф Мәктәптә татар әдәбиятын укыту методикасы. – Яңадан эшләнгән һәм тулыландырылган басма. - Казан: Мәгариф, 2004.
8. Заһидуллина Д.Ф., Закирҗанов А.М. Татар әдәбияты: Теория. Тарих.– Казан: Мәгариф, 2006.
9. Исәнбәт Н.С. Татар халык мәкальләре. 3 томда. – Казан: Татар.кит.нәшр., 2010.
10. Исламов Ф.Ф. Әдәби викториналар – әдәбиятка, сәнгатькә мәхәббәт тәрбияләүдә кыйммәтле чара. - Казан, 2005.
11. Йосыпова Н.М. XX гасыр татар шигъриятендә символлар. – Казан: Мәгариф, 2006.
12. Татар әдәбияты тарихы. 6 томда. – Казан: Татар.кит.нәшр., 1983-2001.
13. Татар әдәбияты. Теория.Тарих./Д.Заһидуллина, Ә.Закирҗанов, Т.Гыйләҗев, Н.Йосыпова. – Казан: Мәгариф, 2006.
14. Татар теленең аңлатмалы сүзлеге. 3 томда. – Казан: Татар.кит.нәшр., 1977, 1979, 1981.

Күрсәтмә материаллар

1. Электрон ресурслар: "Бала" китапханәсе, "Татар мультфильмнары", мультимедиа укыту программалары; электрон китапханә;
2. Аудио һәм видео әсбаплар:
3. Интерактив мультимедиа уку-укыту әсбабы.

МАТЕРИАЛ ДЛЯ ПРОМЕЖУТОЧНОЙ АТТЕСТАЦИИ / АРАДАШ АТТЕСТАЦИЯ ӨЧЕН МАТЕРИАЛ

Эшнең характеристикасы, төзелеше һәм эчтәлеге.

Эшнең **максаты:** укучыларның 7 сыйныфта татар здзбияты фәне буенча алган белем һәм күнекмәләрен тикшерү, белемнәрен бәяләү.

Тест формасындагы контроль эш үрнәге.

1. Нәрсә ул дастан?

а) әдәбиятның бер жанры
ә) рәсем сәнгатенең бер төре
б) әкият
в) хикәя

2. "Идегәй" дастанында нинди хан идарә итә.

а) Үтәмеш хан
б) Сәхибгәрәй хан
в) Туктамыш хан
г) дөрес җавап юк.

3. Матур яңгырашлы,аһәңле,затлы сүз.Ул- данлау, кемнәрнеңдер исемен, ниндидер вакыйгаларны, язмышларны еракларга яңгырату,киләчәк буыннар хәтеренә,халык күңеленә язып кую,тарихта калу дигән сүз Бу халык авыз иҗатының нинди төре?

а)әкият
б)мәкаль
в)дастан

4. Габдулла Тукай кайчан туган?

а) 1886ел 26 апрель
б)1903 ел 28 ноябрь
в)1928 ел 13 гыйнвар
г) 1941 ел 1 май

5. Габдулла Тукайның әтисенең исеме ничек?

а) Низам
б) Мөхәммәтгариф
в) Заһидулла
г) Гыйрфан

6. Ничәнче елларда татарларда вакытлы матбугаат барлыкка килә?

а) 1905-1907;
б) 1900 елларда;
в) 1915-1917 елларда;
г) 1950 елларда.

7. ”Акчарлаклар”повестеның авторы кем?

а)Шәриф Камал
б)Миргазиян Юныс
в)Гомәр Бәширов

8. **Н.Думави кайда туган?**

а) Сарман районы Дусай авылында
б) Аксубай районы Яңа Дума авылында
в) Аксубай районы Кармәт авылында

9. **Кайсы Н.Думави шигыре?**

а)”Кар ява”
б)”Ак чәчәкләр ява”
в)”Беренче кар”

10. **Н.Думави кайсы мәдрәсәдә укыткан?**

а)Галия

б)Кизләү
в) Буби

11. **Һ. Такташ ничәнче елда туа?**
а)1901
б)1902
в)1903

12. **Үсә төшкәч Һ.Такташны кайсы авыл мәдрәсәсенә укырга бирәләр?**
а)Кушлавыч
б)Пешлә
в)Кармәт

13. **Һ.Такташ 1921 нче елда кая китә?**
а)Петербургка
б)Ташкентка
в)Самарага

14. **Һ.Такташның дустына багышлап язган шигыре кайсы?**
а)”Мәхәббәт тәүбәсе”
б)”Алсу”
в)”Мокамай”

15. “Мокамай” әсәрендәге геройның чын исеме.

А) Мөхәммәтҗан;
Б) Мөхәммәтзакир;
В) Мөхәммәтгазиз.

16. **Х.Туфан музее кайда урнашкан?**
а)Казанда
б)Әтнәдә
в)Иске Кармәттә

17. **Нәрсә ул поэма?**
а) әдәбиятның бер жанры
ә) рәсем сәнгатенең бер төре
б) әкият
в) хикәя

18. **“Җан Баевич” әсәренең жанры?**
А) комедия;
Б) драма;
В) трагедия.

19. Хикәя әдәбиятның кайсы төренә карый?
А) лирик
Ә) эпик
Б) драматик

20. Ә.Еникинең “Әйтелмәгән васыять” әсәрендә төп тема:
а)сугыш һәм тынычлык;
б) буыннар арасында бәйләнеш өзелү;
в) көнчелек.

21. Г.Ибраһимов яшәгән еллар:
а) 1887-1938
б) 1900-1938
в) 1838-1887

22. Г.Ибраһимовның “Кызыл чәчәкләр ”әсәре нинди сүзләрдән башлана?
а) “Яшәгән булган ди 3 егет”
б) “Без түбәннән, тормышның төбеннән күтәрелдек”
в) “Йомшак гына җил исә...”

29. Әсәрләрне һәм авторларын туры китереп яз.
а) Х.Туфан – 1) “Мокамай”

б) Һ.Такташ – 2) “Изге әманәт”
в) Г.Исхакый – 3) “Кайсыгызның кулы җылы”
г) Т.Гыйззәт – 4) “Җан Баевич”

Укучының эшен бәйләү критерийлары.

Һәр дөрес җавап 1 балл белән бәяләнә. Барысы 36 балл

0-16 балл – “2”ле билгесе
17-21 балл –“3”ле билгесе
22-29 балл – “4”ле билгесе
30-36 балл – “5”ле билгесе

30. Габдулла Тукай исемендәге Дәүләт премиясе лауреатларын атагыз
(3 мисал).

ЛИСТ КОРРЕКТИРОВКИ / ТӨЗӘТМӘЛӘР КЕРТҮ БИТЕ

Название раздела темы/ Бүлек теманың исеме	Причины корректировки/ Төзәтмәләр кертү сәбәбе	Корректирующие мероприятия/ Төзәтмә кертү чаралары	Дата проведения / Үткәрү вакыты	
			план	факт